

ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті дано означення понять «логічне мислення», «логічні уміння». Визначено провідні компоненти в педагогічній організації навчання дітей дошкільного віку. Представлено логіко-математичну компетентність дітей старшого дошкільного віку як комплекс умінь. Запропоновано вправи для логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: *математика, математичний розвиток, здібності, діти, старший дошкільний вік, логічне мислення, компетентність.*

Постановка проблеми. Зараз з-поміж великих завдань, що постають перед системою освіти, особливої актуальності набуває проблема розумового виховання дітей дошкільного віку. Центральним питанням розумового виховання є розвиток уваги й логічного мислення. Модернізація першої освітньої ланки відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти в Україні має на меті створення ефективних умов для особистісного становлення і творчої самореалізації дитини, формування в неї життєвої компетентності.

У сучасній психології існують різні позиції щодо становлення логічних структур мислення у дітей. Усі вони підтверджують думку про те, що основи цієї структури закладаються саме в дошкільному дитинстві. Деякі з вчених вважають, що процес структуризації логічного мислення відбувається природно, без зовнішньої стимуляції, інші – наголошують на необхідності організації цілеспрямованого педагогічного впливу, який сприятиме логічному розвитку дітей. Програма розвитку дітей «Я у Світі» визначає одним з пріоритетних напрямків у роботі закладу дошкільної освіти логіко-математичний розвиток дошкільників.

Аналіз останніх досліджень. У працях А. Валлона, Б. Інельдера, Ж. Піаже, В. Рубцова, Е. Юдіна встановлені вікові межі, у яких відбувається процес, що є основним фактором у визначенні успішності формування логічних умінь. Психолог Ж. Піаже розглядав інтелектуальний розвиток індивіда як процес, підпорядкований біологічним законам. Згідно з цією позицією, навчання в дошкільному віці не є основним джерелом і рушійною силою розвитку. Ми притримуємося думки вчених Л. Виготського, Л. Занкова, О. Леонтьєва, Н. Менчинської, М. Монтесорі, С. Рубінштейна, які обґрунтовують провідну роль навчання як основного стимулу розвитку психічних структур.

Нинішня дошкільна освіта потребує переосмислення вихователями всього освітнього процесу, пошуку ефективних форм та засобів роботи, що сприятимуть розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку. Дидактичні матеріали повинні відповідати потребам сучасного дошкільника, їх характеризує багаторазове, варіативне використання, зовнішня привабливість, наявність оцінювального компоненту для перевірки правильності виконання тощо.

Мета дослідження: проаналізувати особливості логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку у роботах сучасних дослідників.

Виклад основного матеріалу. Логіка – це сукупність наук про закони й форми мислення, про логіко-математичні закони числення, про найбільш загальні закони мислення [7]. Логічне мислення – це мислення, у процесі якого використовують операції порівняння, синтезу, аналізу, узагальнення, абстрагування, дедукцію і індукцію [2].

Логічні уміння входять до складу провідних розумових вмінь, що створюються в процесі навчання та розвитку дітей, зокрема на заняттях з математики. Самі об'єкти математичних умовиводів і прийняті в математиці правила їх конструювання сприяють формуванню у дітей старшого дошкільного віку майстерності аргументувати судження, пояснювати свої думки, розвивають логічну інтуїцію, сприяють загальному інтелектуальному розвитку [4, с. 216].

Розумовий розвиток дітей старшого дошкільного віку, основою якого є логічне мислення, відбувається у ході засвоєння найпростіших форм суспільного досвіду: предметних дій, елементарних знань і вмінь. Подібне засвоєння знань і вмінь, як найбільш універсальний засіб закріплення і передачі досвіду людей, грає фундаментальну роль у розвитку дитини. Засвоєння може проходити в процесі стихійного, неперервного навчання, яке має місце у повсякденному житті дитини, її спілкуванні з дорослими і процесі цілеспрямованого навчання [4, с. 34].

Учений М. Поддьяков вирізняє три провідні компоненти, котрі варто врахувати в процесі організації навчання: принципи відбору і систематизації знань; засоби і способи пізнавальної діяльності дітей у процесі засвоєння нового змісту навчання; методи розвитку мислення дітей [7].

Численні дослідження доводять, що найсуттєвіші зрушення в розумовому розвитку дитини є наслідком засвоєння, по-перше, певної системи знань, які відображають суттєві зв'язки і залежності тієї чи іншої дійсності, і, по-друге, загальних форм мисленнєвої діяльності, які лежать в основі цієї системи знань [7].

Логічні уміння – це необхідний засіб освоєння дошкільником навколишньої дійсності, засвоєння матеріалу в будь-якій галузі знань, у тому числі й у математиці. Вони використовуються для узагальнення та систематизації знань, дають дитині можливість самостійно виводити нове знання уже засвоєного [3, с. 24].

Значну роль у розвитку мислення дитини відіграє мова. Збагачення словника, засвоєння простих, а потім досить складних граматичних структур, уміння слухати інших, розуміти й самому будувати потрібне речення – необхідні умови розвитку логічних форм мислення старшого дошкільника. Саме тому в основу змістових ліній логіко-математичного аспекту Базового компонента покладено такі логічні математичні операції, як серіація, класифікація, вимірювання та обчислення. Нижче ми охарактеризуємо їх значення. Серіація – упорядкування об'єктів за ступенем інтенсивності однієї чи кількох ознак; класифікація – вміння подумки поділяти предмети на класи за їхніми найсуттєвішими ознаками; вимірювання – порівняння однієї величини з іншою, прийнятою за одиницю; обчислення – здійснення підрахунків, розв'язування задач [3, с. 36].

Логіко-математична компетентність старшого дошкільного віку характеризується наступним комплексом умінь: здійснює серіацію за величиною, масою, об'ємом, розташуванням у просторі, перебігом подій у часі; класифікує геометричні фігури предмети та їх сукупності, за якісними ознаками та чисельністю; вимірює кількість, довжину, ширину, висоту, об'єм, масу, час; здійснює найпростіші усні обчислення, розв'язує арифметичні та логічні задачі; виявляє інтерес до логіко-математичної діяльності; прагне знаходити свої шляхи розв'язання завдань, самостійно виводить нове знання із засвоєного; вміє розмірковувати, обґрунтовувати, доводити і відстоювати правильність свого міркування; правильно користується виразами, що означають: положення предмета у просторі, вказують напрямки, пов'язують з орієнтацією у часі; вдається до використання зв'язок «і», «чи», «якщо», «то», «ні»; довільно, у потрібний момент, відтворює знання, легко й швидко використовує їх у різних життєвих ситуаціях, проявляє у різних формах активності [4, с. 225].

Якщо дитина навчиться співвідносити та порівнювати предмети за їхніми зовнішніми ознаками, наприклад за формою, кольором, величиною, можна переходити до навчання більш складної інтелектуальної дії – співвідношення предметів за змістом [4, с. 227].

Формування логіко-математичної компетентності дошкільників ефективно здійснюється: на спеціально організованому навчанні; у спільній діяльності вихователя та дітей; у самостійній діяльності дошкільників. Діти лише починають оволодівати математичними знаннями, тому їхню логіко-математичну компетенцію доцільно характеризувати як елементарну, але розглядати її як складну комплексну характеристику логіко-математичного розвитку.

У Полтавському дошкільному навчальному закладі (ясла-садок) компенсуючого типу №42 «Зайчатко» цілеспрямовано проводиться робота по здійсненню логіко-математичного розвитку дітей з математики. У старшій групі, наприклад, використовуються вправи такого типу, які ми пропонуємо нижче:

1. Вправа «Знайди предмети одного виду».

Мета: вправляти дітей у класифікації предметів; розвивати мислення, пам'ять, мовлення, закріпити уміння виділяти характерні ознаки предметів.

Матеріал: малюнки із зображенням різних предметів.

Інструкція: діти беруть малюнки із зображенням різних предметів, називають предмети одного виду (іграшки, одяг, меблі та ін.) і з'єднують їх лініями.

2. Вправа: «Знайди однакові предмети».

Мета: розвивати вміння дітей порівнювати, аналізувати, узагальнювати предмети; знаходити однакові предмети за зовнішніми ознаками та за призначенням; розвивати логічне мислення, пам'ять, увагу.

Матеріали: малюнок із зображенням різних та однакових предметів.

Інструкція: кожна дитина бере малюнок, називає однакові предмети, з'єднує їх лініями.

3. Вправа «Кумедні личка».

Мета: закріплювати вміння у дітей складати із частин цілий предмет; розвивати дрібну моторику рук; розвивати увагу, логічне мислення, пам'ять.

Матеріал: малюнок із зображенням контура обличчя та окремі готові вирізані намальовані частини обличчя (волосся, брови, ніс, ротик, вуха).

Інструкція: діти беруть по одному малюнку із зображенням контура обличчя і підбирають частини обличчя з яких викладають ціле обличчя дівчинки чи хлопчика).

4. Вправа «Якої цифри не вистачає».

Мета: закріплювати навички кількісної лічби в межах 10; розвивати вміння знаходити правильні суміжні числа та цифру, яка позначає це число, закріпити навички прямої і зворотної лічби в межах 10; розвивати логічне мислення, пам'ять, увагу.

Матеріал: картки із зображенням предметів та цифр в межах 10.

Інструкція: діти беруть по одній картці, на якій заховано правильну цифру. За вказівкою дорослого дитина називає цифру, дорослий показує картку із зображенням правильної цифри.

Такі вправи сприяють формуванню пізнавальної самостійності дітей, що виявляється в умінні використовувати набуті математичні знання в нових, змінних умовах, трансформувати їх, в умінні вносити елементи творчості (придумати нове, виконати завдання по-своєму).

Отже, логічні уміння – це необхідний пріоритет освоєння дітьми дошкільного віку навколишньої діяльності, засвоєння матеріалу в будь-якій галузі знань. Логіко-математична компетентність дошкільнят – це насамперед їхня здатність застосовувати на

практиці набуті знання, вміння та навички лічби, порівняння, аналізу, розв'язання логічних завдань.

Вивчення особливостей математичного матеріалу, що вивчається в закладі дошкільної освіти, доводить, що ключ до логіко-математичного розвитку дитини – це логіко-математичні вправи, які активізують пізнавальні інтереси дітей дошкільного віку, розвивають передумови логічного мислення, вправляють вихованців у використанні набутих знань з математики.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі». Київ : Видав-во «Світоч», 2008. 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / Наук. кер. А. М. Богуш; авт. кол. : Богуш А. М., Бєленька Г. В., Богініч О. Л. та ін. Київ, 2012. 26 с.
3. Костюк Г. С. Некоторые аспекты взаимосвязи обучения и умственного развития. Советская педагогика. 1997. №1. С. 24-28.
4. Лазарович Н. Б. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку: методичні рекомендації. Івано-Франківськ : Наука, 2015. 90 с.
5. Носова Е. А. Логика и математика для дошкольников. Москва : Детинство-Прес, 2007. 309 с.
6. Фельдштейн Д. Успех: примерная основная общеобразовательная программа дошкольного образования. Москва : Просвещение, 2010. 320 с.
7. Формування логіко-математичних уявлень у дітей засобом математичного проекту. URL : <http://svyatoshinruo.kiev.ua/2013-10-10-14-41-03/3371-2015-02-07-17-58-18> (дата звернення : 22.10.2019).

УДК 373.2.035:316.772

Котєшова О.О.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка
Науковий керівник – к.п.н., доц.Пасічніченко А.В.*

МІЖОСОБИСТІСНІ ВЗАЄМИНИ З РОВЕСНИКАМИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

У статті подано результати теоретичного дослідження наукових доробок щодо становлення міжособистісних взаємин дітей дошкільного віку. Проаналізовано специфіку міжособистісної взаємодії дошкільників. Визначено роль спілкування та взаємин з ровесниками у психічному розвитку дитини.

Ключові слова: взаємини, спілкування, ровесники, дошкільний вік.

Постановка проблеми. Дошкільне дитинство – важливий етап соціального розвитку. Однією із сфер виявлення індивідуальних характеристик, здібностей дитини, її соціального становлення є дитячий колектив. Для дітей дошкільного віку саме спілкування з ровесниками відіграє важливу роль, оскільки допомагає соціалізуватися в нових умовах, стимулює до розвитку. Однак не завжди ці взаємини є сприятливими, у процесі дитячої взаємодії спосте-